

Stortingsmelding om miljø og utvikling og konsekvenser for norsk industri

Av Frank Myhre

Frank Myhre er direktør i Elkem A/S

Innlegg på seminar i Norsk Vannforening 30. mai 1989.

Som all økonomisk aktivitet forurenser industriell virksomhet luft, vann og jord, den produserer avfall, forbruker energi og skaper støy. Dersom den økonomiske veksten fortsetter uten endringer i produksjon og forbruksmønster, vil det oppstå uakseptable miljødeleggelse, men vekst er nødvendig for å løse verdens fattigdomsproblemer.

Det er med utgangspunkt i dette vi har fått Stortingsmelding nr. 46. Denne medlingen om miljø og utvikling kan kreve store omstillinger for industrien, men er samtidig et godt utgangspunkt for miljøarbeidet i industrien, selv om det nå kan være vanskelig å se alle konsekvenser.

Krav til industrien

Hva er det så miljømeldingen konkret krever av industrien?

- Den krever at 13 prioriterte miljøgifter reduseres med 60 til 90 % i løpet av 3-5 år.
- Miljømeldingen vil også skjerpe spesialavfallsdisponering og opprydding på gamle fyllplasser og industritomter.
- Den vil bruke nye økonomiske virkemidler i miljøpolitikken med vekt på produktavgifter, høye miljøavgifter og panteordninger.

- Den krever oppfylning av internasjonale reduksjonsavtaler for SO₂, KFK, NO_x og CO₂.
- Forurensningsbrudd kriminaliseres med strenge reaksjoner.
- Positiv miljømerking innføres.
- Miljømeldingen vil også ha energioptimering, egenkontroll og miljøteknologi som satsingsområde for norsk næringsliv.

Disse tiltakene har forskjellig karakter. For 2. tiltaksrunde, bedre behandling av spesialavfall og tiltak mot enkeltstoffer, foreligger planer og teknologi. Det er her først og fremst økonomi og gjennomføringstempo som vil være avgjørende for næringslivets tilpasning.

Reduksjonsavtalene for SO₂/NO_x/CO₂ og virkemiddelbruken reiser mer fundamentale spørsmål for vår fremtidige næringsstruktur og hvor norske tiltak må være tilpasset det som skjer internasjonalt.

Unikt utgangspunkt miljømessig

Norge har et unikt utgangspunkt for å møte de globale miljøproblemer.

Samfunnet er genomelektrifisert, basert på vannkraft. Industrien er for store deler basert på ren vannkraft, og vi har fremdeles utbyggbar vannkraft.

I tillegg har vi enorme naturgassreser-

ver som sammenlignet med andre fossile brenslere forurensere bare halvparten for CO₂, og enda mindre for SO₂. Denne suksessfaktoren i Norges nærings- og miljøstrategi er lite berørt. F.eks. kan våre råvarer og industrielle produkter fremstilt ved bruk av vannkraft og moderne rene prosesser bli karakteriserer som «low pollution materials». Dette blir et stadig viktigere innkjøpskriterium i fremtiden. F.eks. har tyske offentlige innkjøpere allerede fra januar 1985 hatt anledning til å ta miljøhensyn ved siden av økonomiske kriterier ved offentlige anbud. Dette fører til bruk av nye kvalitetskriterier. Ved siden av de tekniske spesifikasjonene blir det stilt krav til produktets miljømessige effekter for kunden og ikke minst de miljømessige belastninger fremstillingsprosessen har skapt. Den slags miljøpolitikk får økende oppmerksomhet innenfor EF.

Et eksempel for å illustrere denne miljøtekniske fordelen er utslippene ved produksjon av aluminium hvor 80 % av energibehovet er elektrisk kraft. Fremstillingsmåten for den elektriske energien er derfor en avgjørende faktor for de regionale og globale miljøkonsekvenser av metallproduksjonen. Omtrent en tredjedel av verdens aluminiumproduksjon foregår fremdeles med basis i varmekraft fra kullfyrte- kraftverk.

Tabellen nedenfor viser utslipp til luft fra aluminiumproduksjon med alternative kraftbaser i kg/tonn aluminium (kull med 2 % S).

	CO ₂	NO ₂	SO ₂
Kullbasert	17.000	50	203
Gassbasert	9.000	15	3
Vannbasert	1.800	0	3

Selv om tallene kan variere betydelig for NO_x og SO₂ avhengig av forbren-

ningsteknologi og svovelinnhold, er tallenes tale tydelig.

Norge har også innenfor spesielle nisjer hvor norsk industri er toneangivende, muligheter til å utvikle internasjonalt konkurransedyktig miljøteknologi. Og vi er godt i gang, men hittil har den lange beskrivelsen i meldingen om utvikling av miljøteknologi og forskningsstøtte resultert i NTNFMidler som smuler å regne, med 9,5 mill. kr. i støtte mot en søknadsmasse på 172 mill. kr.

Bærekraftig utvikling

Miljøpolitikken må ses i sammenheng med næringspolitikken (St.meld. nr. 53). Norges ensidige avhengighet av oljeinntekter må reduseres ved en nasjonal omstilling for å øke verdiskapningen i konkurranseutsatte næringer. Dette betyr at industriens produksjonskapasitet må økes, men det må være en bærekraftig utvikling innenfor rammene av de internasjonale miljøavtaler.

Tyngdepunktet i norsk industri ligger på delvis bearbejdede og foreledede råvarer med tradisjonelt forurensende prosesser. Det kan derfor ikke være noen tvil om at det har vært et motsetningsforhold mellom miljø og industriell virksomhet i Norge. Men industriens holdning til miljøvern har gjennomgått en endring fra en i alt vesentlig *defensiv holdning* under opprydningsfasen (75–85) til en mer *offensiv holdning i dag*. Man ser ikke bare trusler i miljøvernpålegg, utfordringene gir også muligheter, og industrifolk er minst like opptatt av økologi som folk flest.

Vi har fått en endring i miljøoppgavene fra reparasjon og rensing til forebygging gjennom prosessforbedringer, renere teknologi lønner seg ofte.

Samtidig har vi fått en svingning fra lokale forurensninger til regionale og globale problemer. Denne globaliseringen fører på sikt til mindre konkurranseforvridning og større likhet i miljøkrav internasjonalt.

Industrien ønsker å delta i premissetningen og målavveiningen for å få til en bærekraftig utvikling i et samarbeid mellom myndigheter og næringsliv. F.eks. kan gjennomføringen av SO₂-programmet bety en fare for nedleggelse av sulfitt-basert treforedling og konkurransevridende belastning på noen få ferrolegeringsbedrifter som også kan føre til nedleggelse uten at der er økologiske begrunnelser. Her vil det derfor være behov for et samarbeidsopplegg mellom bransjer og myndigheter.

NOx-utslippene fra industrielle prosesser er ubetydelige, anslagsvis 5 % av de totale utslipp, her er det transport som er de store «bidragsyderne».

CO₂-problematikken er egentlig ikke industriens problem, den er et spørsmål om hele samfunnets økonomi og leveforhold fordi CO₂-utslippene rører ved selve fundamentet for levestandard i global sammenheng, vår bruk av fossilt brensel. Allikevel har jeg noen synspunkter på de norske CO₂-mplantene.

CO₂ kan som kjent ikke fjernes i praktiske tekniske prosesser, bare i en biologisk assimilasjon frigjøres oxygenet. Reduksjonskrav betyr derfor reduksjon i bruk av fossilt brensel. CO₂-utslippene fra Norge er i global sammenheng små, 36 mt eller f.eks. vesentlig lavere enn et kullfyrt kraftverk i England (DRAX), og 0,3 % globalt utslipp, vi har også en meget gunstig energisammensetning med mer enn 50 % av det totale som vannkraftbasert elektrisitet.

Målsetningen fra Toronto

konferansen er en 20 % reduksjon av CO₂-utslippsnivå i 1988 senest i 2005.

Med utgangspunkt i denne har EF foreløpig besluttet seg til et omfattende målrettet forskningsprogram for å belyse alle aspekter og utvikle nye teknologier som kan begrense CO₂-utslippene.

Regjeringens mål er å redusere veksten av CO₂-utslippene slik at de stabiliseres i løpet av 1990-årene og senest i pr 2000.

Det synes å være bred politisk enighet om å spille en slik pådriver rolle. Men en stabilisering av CO₂-utslippene fra dagens nivå som enkelte mener, kan føre til for raske omstillinger av næringslivet som kan føre til nedbygging av store deler av den energiintensive næringen. Nettopp de næringer som i global sammenheng er renere enn gjennomsnittet av tilsvarende m.h.t. f.eks. CO₂-utslipp. Jeg tror at vi må samarbeide internasjonalt for å finne frem til optimale løsninger i en global sammenheng for CO₂ og samarbeide med EF som er våre viktigste industrielle kunder. I stedet for en ensidig kostbar omstilling av hele vårt næringsliv som vi ikke kjenner de økologiske konsekvensene av. Simen-utredningen påpeker også at man her kan ha undervurdert den økonomiske effekten.

Kostnadseffektiviteten

For norsk industri bør det gjennom samarbeid om administrative og økonomiske virkemidler være mulig å klare de internasjonale avtaler og målsetningene for SO₂, NOx og KFK og de nye konesjonskrav, (2. generasjonstiltak) uten for dramatiske omstillinger. De totale investeringer i årene frem til 1990–1995 er anslått av SFT til ca. 3 milliarder for-

delt på 5–600 millioner for aluminiumindustrien, 3–400 millioner for ferrolegeringer, 1 milliard for treforedling, 1 milliard for kjemisk og metaller. I tillegg kommer en rekke mindre bedrifter og de øvrige bransjer med, slik at man bør anta at de årlige investeringer i kommende 5-års periode vil ligge i størrelsesorden 1 milliard kr. pr. år for industrien. I tillegg kommer investeringer i spesialavfallsbehandling på størrelsesorden 1 milliard som vil øke kostnadene for en del bedrifter med anslagsvis 300 mill. kr./år. Investeringene er i realiteten vesentlig høyere enn de årlige investeringer som industrien gjennomførte i opprydningsfasen og vil selvsagt bety en sterk belastning for bedriftenes finansielle ressurser. Positive økonomiske virkemidler er nødvendig, eksempelvis nevnes i meldingen at en omlegging av miljølån i Industribanken til B-aksjekapital vurderes. Industrien vil også foreslå at det gis muligheter til fondsavsetninger til miljøinvesteringer og enøk-tiltak.

Viktig med samarbeid

Med en slik offensiv miljøpolitikk med store krav til industrien er det viktig med samarbeid. Det behovet berøres bare så vidt i Stortingsmelding 46.

Miljøarbeidet og miljøreguleringene i Norge har tradisjonelt vært basert på et samarbeid mellom myndigheter og den enkelte forurensere i motsetning til f.eks. i USA der standardiserte reguleringer er prinsippet.

I tillegg har vi hatt formelle organer sammensatt av myndigheter og næringsliv som har sikret effektivt samarbeid.

I gjennomføringen av tiltakene for å tilfredsstille de internasjonale avtalene skal det tas hensyn til kosteffektivitet i

sektorovergripende politikk, heter det i meldingen. For å sikre optimale tiltak bør det oppnevnes et programråd for hvert av tiltakene, f.eks. et SO₂-programråd sammensatt av representanter for myndighetene (SFT) og representanter for de berørte bransjene. programrådet bør tildeles nødvendig mandat innenfor de gitte målsetninger (utslippsreduksjoner og tidsramme) til å beslutte fordelingen av tiltakene.

Høye, men ikke uopnåelige mål

Har så norsk industri ved å signalisere en offensiv holdning til miljøpolitikken kastet seg på miljøtoget for å være moteriktige?

Miljøtenking er ingen moteretning. Det er tvert imot i det langsiktige perspektivet at miljøet er viktig. Lønnsomhet er en forutsetning, men flere undersøkelser og utenlandske erfaringer tyder på at miljøvennlig teknologi er lønnsom i seg selv. Jeg tror også at målsetningen om en ensidig lønnsomhet i tiden fremover vil modifiseres og at en ny etikk for næringslivet vil oppstå, en etikk som i større grad preges av økologi. Vi ser eksempler på dette fra Tyskland hvor man forsøker å integrere miljøverntanken i den totale forretningsmessige virksomhet. «Winter-modellen» eller, «the integrated system for environmentalist approach to business management», anbefales av EF-kommisjonen, hvilket igjen kan føre til at miljøkriterier blir et nytt kvalitetskriterium på samme linje som øvrige tekniske spesifikasjoner til produktene. Norge var tidlig ute i miljøarbeidet, men det er en myte at EF ligger langt etter. EF er også i ferd med å etablere et koordinerende organ direkte underlagt kommisjonen for miljøspørsmål. Det er påfallende hvor liten vekt

regjeringen legger på dette i meldingen. Konsekvensene av EF's miljøpolitikk vil i stor grad påvirke industriens fremtid i Norge.

Godt utgangspunkt for videre miljøbevissthet i industrien

Miljømedlingen er altså et godt utgangspunkt for miljøarbeidet i industrien selv om det nå kan være vanskelig å bedømme alle konsekvenser før stortingsbehandlingen. Og industrien generelt har en positiv holdning til å ta sin del av oppgaven for å løse de globale miljøproblemer.

For industrien er miljøvernarbeid intet nytt, det har vært drevet i mer enn 20 år og mer enn 8 milliarder ble inves-

tert i årene 75-80 g utslippene er kraftig redusert. Uten å komme nærmere inn på dette har jeg fremhevet Norges unike utgangspunkt i å møte de alvorlige globale økologiske problemer forårsaket av CO₂-utslipp. Vi må derfor samarbeide internasjonalt i stedet for å innta lederrollen i CO₂-reduksjon.

Industrien ønsker et nært samarbeid med myndighetene for å nå målene i meldingen med størst mulig kosteffektivitet og med en kost/nytte vurdering med hensyn til konsekvensene for industrien.

For oss i industrien er det viktig at vi integrere miljøarbeidet i den daglige drift og tar eget initiativ i miljøsaker.

Vi utfører tverrfaglig planlegging og prosjektering innen:

- *Vannbehandling*
- *Kommunale og industrielle rensesanlegg*
- *Slambehandling*
- *Avfallsbehandling*
- *Aquakultur*

INGENIØR CHR. F. GRØNER A.S

Kjørbovn. 14, 1300 Sandvika. Tlf. (02) 47 15 00

Sarpsborg - Fredrikstad - Moss - Ski - Moelv - Hamar - Elverum - Porsgrunn - Skien - Larvik - Kristiansand
- Bergen - Førde - Åleund - Kristiansund - Trondheim - Bodø - Narvik - Finnsnes - Tromsø